

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תורה שבעל פה במעגלי המשנה

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

—	בשאלון זה פרק אחד	$(18 \times 5) + (10 \times 1)$
—	סך הכול	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

ענה על שש שאלות: על חמש מן השאלות 1-7 ועל שאלה 8 — שאלת חובה.

ענה על חמש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה — 18 נקודות).

1. תורה ומצוות

א. (1) במשנה יש כמה כללים הנוגעים לקבוצות המצוות האלה:

"מצוות הבן על האב", "מצוות האב על הבן", "מצוות עשה שהזמן גרמה", "מצוות עשה שלא הזמן

גרמה" (קידושין, פרק א', משנה ז').

בנוגע לכל אחת מן הקבוצות, ציין אם נשים חייבות במצוות הנכללות בה או פטורות מהן.

(2) האם מצוות צדקה היא מצוות עשה שהזמן גרמה או מצוות עשה שלא הזמן גרמה? נמק את תשובתך.

(10 נקודות)

ב. בעניין "מצוות האב על הבן" כתב הרמב"ם: "מצוות האב רבים מלספור, אלא ששני יסודות כוללים אותם".

הסבר בלשונך את המושג "מצוות האב על הבן", וכתוב את שני היסודות של מצוות אלה. (8 נקודות)

2. צדקה, אמת ויושר

א. "היו לו מאתיים חסר דינר אפילו אלף נותנין לו כאחת הרי זה ייטול" (פאה, פרק ח', משנה ח').

בציטוט שלפניך יש מקרה ודין.

(1) הסבר בלשונך את המקרה.

(2) העתק למחברתך את הדין שבציטוט.

(5 נקודות)

ב. "מי שכבר יש לו כישרון להרוויח על ידי איזה משלח יד, יש לדאוג יותר שלא תסיח דעתו, הישענו על הצדקה,

מחריצות עבודתו לעצמו. על כן נתנו חז"ל בזה הגבלה יותר מצומצמת: חמישים זוז. למען יהיה להעיר אל

המקבל ואל הנותנים שיראו תכלית הצדקה להעמיד המקבלים במצב ההתפרנסות מיגיע כפם".

(הראי"ה קוק, עין אי"ה)

על פי הראי"ה קוק, הסבר ונמק את דברי המשנה: "מי שיש לו חמישים זוז והוא נושא ונותן בהם הרי זה

לא ייטול". (6 נקודות)

ג. "ולא יסרהב בחברו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל" (רמב"ם, הלכות דעות, פרק ב', הלכה ו').

הסבר בלשונך את האיסור הנזכר בדברי הרמב"ם, וכתוב מדוע יש במעשה זה גיבית דעת. (7 נקודות)

3. תפילה

- א. (1) בגמרא מובאות שתי דעות בנוגע למקור של שלוש התפילות שמתפללים בכל יום. פֶּרֶט את שתי הדעות.
- (2) "תפילת הערב אין לה קבע" (ברכות, פרק ד', משנה א').
- הסבר משפט זה, וכתוב מדוע אין לתפילת הערב קבע.
- (11 נקודות)
- ב. "היה רוכב על החמור..." (ברכות, פרק ד', משנה ה').
- על פי המשנה, אדם שרוכב על החמור ורוצה להתפלל, צריך לרדת מן החמור.
- (1) על פי המשנה, אדם שאינו יכול לרדת מן החמור — כיצד עליו לנהוג?
- (2) על פי המשנה, אדם שאינו יכול לנהוג גם באופן שכתבת בתשובתך על התת־סעיף הקודם, ב(1) — מה עליו לעשות?
- (7 נקודות)

4. מועדים — קביעת המועדים; ראש השנה

- א. "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדם" (ויקרא, כ"ג, ד').
- בנוגע למילים "אשר תקראו אתם במועדם" דרש רב פפא: אשר תקראו אֲתֶם (על פי ראש השנה, כד, ע"א).
- הסבר בלשונך את דרשתו של רב פפא. (6 נקודות)
- ב. (1) "העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה – השני מתקיע" (ראש השנה, פרק ד', משנה ז').
- כתוב בלשונך את הדין שבמשנה, והסבר מדוע דווקא "השני מתקיע".
- (2) "ובשעת ההלל" (שם).
- מדוע אין אומרים הלל בראש השנה?
- (12 נקודות)

5. מועדים – פסח ופורים

א. בנוגע לליל הסדר כתב הרמב"ם: "וצריך לעשות שינוי בלילה הזה..." (הלכות חמץ ומצה, פרק ז', הלכה ג').

(1) על פי הרמב"ם, מהו הטעם לעשיית שינוי בלילה הזה?

(2) כתוב דוגמה אחת לשינוי שעושים בליל הסדר מן הטעם הזה.

(5 נקודות)

ב. בנוגע לזמן שבית המקדש היה קיים נאמר במשנה: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (פסחים, פרק י', משנה ח').

הסבר בלשונך את דברי המשנה. (4 נקודות)

ג. (1) "כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר; אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה" (מגילה, פרק א', משנה א').

הסבר מהו "יום הכניסה", וציין באילו ימים בשבוע חל "יום הכניסה".

(2) "כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמישה עשר" (שם).

על פי הרמב"ם, מדוע נקבעה הלכה זו דווקא בנוגע לכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון?

(9 נקודות)

6. כבודו של אדם

א. "יהי ממון חברך חביב עליך כשלך" (אבות, פרק ב', משנה י"ב).

(1) לפי רשב"ץ (הרב שמעון בן צמח דוראן), אין כוונת המשנה הזאת ללמד על איסור גזל או על איסור עשיית נזק.

מדוע ברור לרשב"ץ שאין זו כוונת המשנה?

(2) לפי רשב"ץ, מהי הדרך לקיים את הוראת המשנה הזאת?

(7 נקודות)

ב. "רבי ישמעאל אומר: הווי קל לראש ונוח לתשחורת, והווי מקבל את כל האדם בשמחה" (אבות, פרק ג', משנה י"ב).

(1) I. הסבר את ההנחיה "הווי קל לראש". בתשובתך הסבר את המילה "ראש".

II. הסבר את ההנחיה "הווי... נוח לתשחורת". בתשובתך הסבר את המילה "תשחורת".

(2) הרב מנחם מנדל שניאורסון (האדמו"ר מלובביץ') דן בקשר המיוחד שבין התוכן של משנה זו

ובין רבי ישמעאל שאמר אותה. הסבר קשר זה.

(11 נקודות)

7. קטע שלא נלמד

למד את המשנה שלפניך, וענה על השאלות שאחריה. היעזר בפירוש של הרב פינחס קהתי המובא מתחת למשנה.

ראש השנה, פרק ג', משנה ז'

מִי שֶׁהָיָה עוֹבֵר אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת,

אוֹ שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת,

וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפֵר אוֹ קוֹל מְגִלָּה:

אִם כָּוֵן לְבוֹ – יָצָא,

וְאִם לֹא – לֹא יָצָא;

אִךְ עַל פִּי שִׁזָּה שָׁמַע וְזָה שָׁמַע,

זָה כָּוֵן לְבוֹ וְזָה לֹא כָּוֵן לְבוֹ.

פירוש הרב פינחס קהתי

אִם כָּוֵן לְבוֹ – לצאת ידי חובתו בשמיעה זו, יָצָא – ואף על פי שהתוקע או הקורא את המגילה לא התכוון להוציאו, שהרי לא ראהו ולא ידע עליו, מכל מקום הואיל ושליח ציבור הוא, הרי דעתו להוציא כל השומעים; הלכך כל המכוון ליבו לצאת, יוצא ידי חובתו. וְאִם לֹא – אבל אם לא כיוון ליבו לצאת, לא יָצָא – ידי חובתו.

א. "מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר".

בציטוט זה מן המשנה מתוארים שני מצבים שבהם אדם שמע תקיעת שופר. מה משותף לשני המצבים?
(5 נקודות)

ב. (1) "אם כיוון ליבו" – מהי הכוונה שעליה מדובר במשנה?

(2) מלבד כוונה זו נדרשת כוונה נוספת (שאינה מוזכרת במשנה).

עיינ בפירוש הרב פינחס קהתי, וכתוב מהי הכוונה הנוספת וכיצד היא מתקיימת במצבים המתוארים במשנה.
(9 נקודות)

ג. "אף על פי שִׁזָּה שָׁמַע וְזָה שָׁמַע".

על פי המשנה, מהו ההבדל בין שני האנשים ששמעו קול שופר? (4 נקודות)

שאלה 8 — שאלת חובה (10 נקודות)

ענה על אחד מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 10 נקודות).

8. א. ברכות

- (1) לפניך שני מקרים שבהם אדם טעה בברכה.
 - I. בירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה".
 - II. בירך על פירות הארץ "בורא פרי העץ".
 כתוב מהו הדין בכל אחד מן המקרים האלה, והסבר את הטעם לכל אחד מן הדינים.
- (2) "הביאו לפניו מליח בתחילה ופת עימו..." (ברכות, פרק ו', משנה ז').
 - I. הסבר בלשונך את המקרה שבמשנה המצוטטת.
 - II. על פי המשך המשנה, מהו הדין במקרה זה, ומהו הטעם לדין זה?

ב. בין אדם לחברו

- (1) "שניים שהיו מהלכין ברשות הרבים... והזיקו זה את זה..." (בבא קמא, פרק ג', משנה ו').
 - I. מהו הדין במקרה זה?
 - II. מהו הטעם לדין זה?
- (2) "אחד רץ ואחד מהלך... והזיקו זה את זה..." (שם).
 - I. על פי הגמרא, מהו הדין אם מקרה זה קרה ביום חול, ומדוע?
 - II. על פי הגמרא, מהו הדין אם מקרה זה קרה בערב שבת בין השמשות, ומדוע?

ג. שמיטה

- (1) כתוב שתי מלאכות חקלאיות שאסורות בשביעית.
- (2) "שביעית ניתנה לאכילה..." (שביעית, פרק ח', משנה ב').

מהו הכלל בעניין הדרך שבה מותר לאכול פירות שביעית?
- (3) "אין מוכרין פירות שביעית – לא במידה, ולא במשקל, ולא במניין..." (שם).
 - I. אם אסור למכור במידה, במשקל ובמניין, כיצד קובעים את הכמות שקנה הקונה?
 - II. מדוע אסור למכור במידה, במשקל ובמניין? כתוב טעם אחד.

בהצלחה!